

Polderen op zijn Irakees

Leo Kwartén | Elsevier | Opinie | november 2019

Foto: Joseph Giordino @Stars and Stripes

Zijn standbeelden zijn van hun sokkels getrokken. Zijn portretten vervangen door die van bebaarde ayatollahs. Maar in Bagdad staan de armen van Saddams nog fier overeind. Op de westoever van de Tigris barsten twee reusachtige replica's van de onderarmen van de voormalige Iraakse dictator letterlijk uit de grond. Zijn bronzen knuisten houden twee reusachtige zwaarden van elk 24 ton vast die elkaar kruisen op veertig meter hoogte.

Achtentwintig jaar geleden stond ik hier ook, in de ijskoude Iraakse winter van 1991. Het moment was haast intiem geweest. Staande onder Saddams armen, die waren opgeblazen tot dertig keer hun ware grootte, zag je elk haartje en bobbeltje. De man die honderdduizenden Iraakezen had laten creperen met zijn drieste invasie van Iran in 1980, werd er bijna menselijk door. Totdat je je realiseerde hoe vulgair de symboliek van deze triomfboog was.

De zwaarden waren gegoten uit de wapens van Iraakse martelaren. Naast Saddams ellebogen hingen twee korven die elk 2500 helmen van Iraanse soldaten bevatten. Ze waren vanonder opengescheurd, zodat de helmen eruit tuimelden als sardienes uit overvolle visnetten. De helmen van sommige Iraniers hadden kogelgaten. Kleefden hun hersenen nog aan de binnenkant? Ze liepen door tot in het wegdek. Mijn chauffeur reed er grinnikend overheen.

Saddam had dit allemaal zelf ontworpen. Bij de uitnodiging voor de feestelijke opening van dit monument ter ere van de 'overwinning' op Iran, op 8 augustus 1989, was zijn kinderlijk gekrabbelde ontwerpje bijgevoegd. Dat er van een overwinning geen sprake was, deed niet ter zake.

Hoe hebben de armen de Iraakse beeldenstorm van 2003 overleefd? Aanvankelijk was dat niet de bedoeling. In 2007 gaf premier Nuri Al-Maliki opdracht het monument te slopen. Op foto's is te zien hoe kranen Saddams kolenschoppen stukje bij beetje onttakelen. Voor zowel Irakezen als Amerikaanse soldaten die in Bagdad gelegerd waren bood dit een buitenkansje om door Saddams armen naar boven te klauteren of een helm mee te jatten als souvenir.

Al-Maliki's besluit lag voor de hand. Hij stond hij bekend als 'de man van Iran', en voor Iran was de triomfboog vernederend. Bovendien was Al-Maliki een sjiïet, en de sjiïeten hadden genoeg geleden door de hand van de soenniet Saddam.

Saddams redding kwam in de gedaante van de Amerikaanse ambassadeur in Irak, Zalmay Khalilzad (2005-2007). Van Afghaanse komaf, Arabisch sprekend en moslim, was Khalilzad begiftigd met een groter empathisch vermogen dan de meeste Amerikaanse diplomaten. Hij vond dat Saddams armen deel uitmaakten van Iraks culturele erfgoed, vulgair of niet.

Khalilzad kreeg bijval van opmerkelijk veel Irakezen, óók sjiïeten, die vonden dat het monument moest blijven als een historisch symbool. Eigenlijk leek de discussie in Irak veel op die in Nederland over de Muur van Mussert. En net zoals bij ons wonnen de preservationisten. In 2011 werd begonnen met de restauratie die wordt gezien als een zeldzaam gebaar van sektarische verzoening.

En nu sta ik hier weer. Direct zie ik het compromis dat de Irakezen hebben bereikt. Saddams armen zijn in ere hersteld, maar de Iraanse helmen zijn verdwenen. Polderen op zijn Irakees.

Leo Kwartan